

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, dn. 4 lutego 2003 r.

35932

RPO-353935-VII/2.2/00

Pan
Grzegorz Kurczuk
Minister Sprawiedliwości
- Prokurator Generalny
WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze,

Przedmiotem analizy przeprowadzonej w podległym mi Biurze były udostępnione przez Ministerstwo Sprawiedliwości kserokopie sprawozdań prezesów sądów apelacyjnych z przeprowadzonych lustracji sposobu realizowania przez sądy okręgowe i rejonowe postanowień § 5-7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 października 2000 r. w sprawie zasad i trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz.U. Nr 97, poz. 1060).

Lektura otrzymanych sprawozdań nie pozwala jednak na określenie skali i charakteru przedsięwzięć, jakie podejmują w całym kraju sądy w celu ograniczenia przeludnienia aresztów śledczych i zakładów karnych. Z ich treści wynika natomiast, że większość prezesów sądów okręgowych i rejonowych nie realizowała dotychczas we właściwy sposób i w pełnym zakresie obowiązków określonych w § 5 przedmiotowego rozporządzenia. Ograniczony był również zakres korzystania przez nich z uprawnienia do wyznaczenia sędziego, który rozpatruje sprawy dotyczące odroczenia kary pozbawienia wolności (§ 6 rozporządzenia). Stąd uprawniona dla sytuacji w całym kraju wydaje się konkluzja zawarta w jednym ze sprawozdań, że podejmowane do tej pory w wydziałach karnych sądów działania w sferze wykonywania kary pozbawienia wolności nie są

adekwatne do stanu przeludnienia zakładów karnych i formy tych działań wymagają poszerzenia i nasilenia.

Ponadto w wielu sprawozdaniach z lustracji nie podaje się liczby skazanych, którym w ocenianym okresie czasu (od 1 kwietnia 2001 r. do 31 maja 2002 r.) odroczone wykonanie kary pozbawienia wolności na podstawie art. 151 § 1 Kkw, w tym także w związku z wystąpieniem okoliczności, o której mowa w art. 248 Kkw. Brakuje jednocześnie danych o liczbie kar, których wykonanie warunkowo zawieszono w trybie art. 152 Kkw.

Wszystko to sprawia, że otrzymana przeze mnie z Ministerstwa Sprawiedliwości informacja o podejmowaniu przez resort licznych działań, które zmierzają do ograniczenia przeludnienia w jednostkach penitencjarnych, nie znajduje odzwierciedlenia w faktach. Tym bardziej, że od blisko dwóch lat przekroczenie dopuszczalnej pojemności aresztów śledczych i zakładów karnych utrzymuje się na poziomie 17-19%. W dniu 20 stycznia 2003 r., przy stanie 81948 osadzonych, wynosiło ono 18,2%.

Pisałem już o tym wcześniej w wystąpieniach z dnia 28 marca 2002 r. - kierowanych do Premiera Rządu RP i Przewodniczącego Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, że w warunkach przeludnienia więzień szczególnej wagi nabierają nie próby wyraźnego zaostrzenia sankcji karnych za popełnione przestępstwa, lecz te działania, które będą zmierzały zarówno do szerszego stosowania jak i poprawy sposobu wykonywania kar nieizolacyjnych oraz do rozwoju mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą przestępstwa. Nie chodzi przy tym o to, aby kary i środki o charakterze probacyjnym oraz mediacja zastępowały karę pozbawienia wolności tylko dlatego, że w ten sposób można rozwiązać problem przepelnionych cel. Ich stosowanie przez sąd powinno bowiem mieć miejsce przede wszystkim przy zachowaniu kodeksowych dyrektyw sądowego wymiaru kary.

Stworzenie w praktyce szerokiej możliwości właściwego wykonywania kar i środków o charakterze probacyjnym może przyczynić się do rozwiązania problemu wzrastającej liczby odroczeń wykonania kar pozbawienia wolności. Chociaż nie wynika to z otrzymanych sprawozdań lustracyjnych, w trybie określonym w art. 151 Kkw następują one coraz częściej z powodu wysokiego przeludnienia aresztów śledczych i zakładów karnych. Sytuacja ta rodzi bardzo negatywne skutki nie tylko dla wymiaru sprawiedliwości, ale również dla całego społeczeństwa. W opinii społecznej kształtuje się bowiem przekonanie o bezkarności licznej grupy sprawców przestępstw, których wina została już dowiedziona przed sądem. Stąd też - w mojej ocenie - jednym ze słusznych działań zmierzających do zmniejszenia liczby skazanych, którzy oczekują na wykonanie kary, jest częstsze korzystanie przez sądy z określonej w art. 152 Kkw możliwości warunkowego zawieszania kar w wymiarze nie przekraczającym 2 lat pozbawienia wolności na zasadach określonych w art. 69-75 Kodeksu karnego. Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby i uruchamia dozór kuratora sądowego, który czuwa nad realizacją przez skazanego nałożonych na niego przez sąd obowiązków. W tym celu -

należałoby również rozważyć potrzebę zniesienia lub skrócenia kodeksowego wymogu trwania przez co najmniej jeden rok okresu odroczenia, które spowodowane zostało przeludnieniem zakładów karnych.

Bardzo potrzebna wydaje się też inicjatywa wprowadzenia mediacji w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności. Mediacja po wyroku skazującym została niesłusznie pominięta w dotychczasowych pracach nad nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego. Tymczasem może ona mieć duże znaczenie zarówno dla sprawy przestępstwa jak i ofiary także w trakcie wykonywania kary. Z doświadczeń zachodnioeuropejskich wynika, że mediacja w warunkach więziennych, zwana mediacją bezpieczną, umożliwia włączenie sprawcy w realny proces resocjalizacji, pozwala na zmniejszenie wpływów przyzoniacji i lepsze przygotowanie do życia na wolności. Z kolei ofiarę może uchronić przed wtórną wiktymizacją, a przy zatrudnieniu sprawcy w więzieniu - dać jej szansę na uzyskanie należnej rekompensaty materialnej. Wprowadzenie mediacji po wyroku skazującym wymaga jednak przyjęcia odpowiednich regulacji ustawowych.

Na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) uprzejmie proszę Pana Ministra o odniesienie się do zawartych w niniejszym piśmie wnioskowe:

1. spowodowanie właściwej realizacji przez prezesów sądów obowiązków określonych w § 5-7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 października 2000 r. w sprawie zasad i trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów,

2. podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu:

- zmiany przepisu art. 152 Kkw w kierunku zgodnym z propozycją zawartą w niniejszym piśmie,

- wprowadzenia mediacji w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności.

Będę również wdzięczny za udostępnienie danych statystycznych za lata 2000 - 2002, które dotyczą liczby odroczeń wykonania kary pozbawienia wolności na podstawie art. 151 § 1 Kkw, w tym w związku z przeludnieniem jednostek penitencjarnych, a także liczby kar, których wykonanie warunkowo zawieszono w trybie art. 152 Kkw.

Z wyrazami szacunku

/-/